

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/181677,TEKST-AUDIO-80-rocznica-rozbitcia-niemieckiej-katowni-w-Mielcu.html>
20.04.2024, 08:12

[TEKST+ AUDIO] 80. rocznica rozbitcia niemieckiej katowni w Mielcu

Data publikacji 28.03.2023

W nocy z 29 na 30 marca 1943 r. oddział partyzancki „Jędrusie” rozbił niemieckie więzienie w Mielcu, uwalniając wówczas ok. 180 osób. Wśród uwolnionych znaleźli się m.in. kpt. Kazimierz Krason „Kriszna” - komendant Obwodu Tarnobrzeg AK i prof. gimnazjum tarnobrzeskiego Zygmunt Szewera oraz nauczyciele tajnego nauczania - Jan Luber, Rudolf Jakubiec i małżeństwo Oberców z Mielca. Podkomendni Józefa Wiącka „Sowy” uciekli dzięki tratwom służącym do transportu wikliny. Tymi łodziami popłynęli Wisłoką aż do ujścia Wisły.

Założycielem i pierwszym dowódcą „Jędrusiów” był Władysław Jasiński ps. „Jędrus”, twórca organizacji konspiracyjnej „Odwet” w Tarnobrzegu. Jego nazwa pochodziła od pseudonimu Jasińskiego, a ten od zdrobniałego imienia jego 5-letniego synka. Grupa Jasińskiego dokonała wielu akcji, m.in. zajmując niemieckie transporty i magazyny żywności w Mielcu. Wykonywała także wyroki śmierci na konfidentach oraz najbardziej szkodliwych granatowych policjantach, wymierzali chłostę osobom szczególnie występującym się okupantowi, prowadzili szkolenie wojskowe. Prowadzili również działania charytatywne, polegające na niesieniu pomocy aresztowanym i ich rodzinom oraz organizowaniu sieci punktów wysyłkowych paczek żywnościowych dla polskich jeńców osadzonych w obozach niemieckich. Do stycznia 1943 r. oddział liczył ok. 60 ludzi.

9 stycznia 1943 r. Władysław Jasiński zginął w walce z Niemcami w Trzciance. Pomimo tego utworzona przez niego **grupa kontynuowała działalność partyzancką pod dowództwem zastępcy Jasińskiego, Józefa Wiącka** (pseud. „Sowa”). **Wtedy podjęto decyzję o nawiązaniu współpracy z Armią Krajową i Batalionami Chłopskimi.** Owocem współpracy były dwie najsłynniejsze akcje zbrojne „Jędrusiów”. 12 marca 1943 r. oddział wspólnie z miejscową placówką AK rozbił niemieckie więzienie w Opatowie, uwalniając ok. 80 więźniów. Warto zaznaczyć, że oddział partyzancki liczył wówczas zaledwie kilkunastu ludzi, podczas gdy niemiecki garnizon ok. 380 żołnierzy.

Następnie **29 marca „Jędrusie” dokonali - wspólnie z patrolem bojowym AK - kolejnej, podobnej akcji w Mielcu.** Rozbili katownię gestapo - więzienie w Mielcu, uwalniając wówczas ok. 180 więźniów. Osoby te w ramach akcji tępienia polskiej inteligencji miały być przetransportowane do obozu Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu.

Tam miały być zamordowane. Wśród uwolnionych znaleźli się m.in. kpt. Kazimierz Krasoń „Kriszna” – komendant Obwodu Tarnobrzeg AK i prof. gimnazjum tarnobrzeskiego Zygmunt Szewera, księża oraz nauczyciele tajnego nauczania - Jan Luber, Rudolf Jakubiec i małżeństwo Oberców z Mielca. **Warto podkreślić, że akcja była bardzo trudna w realizacji, ponieważ na wschód od miasta skoszarowano w barakach kilka tysięcy żołnierzy Wehrmachtu, koło dworca znajdował się posterunek żandarmerii, a obok więzienia mieściło się wspomniane gestapo. Ponadto wielu więźniów nie mogło wyjść o własnych siłach.** Po latach Józef Wiącek miał powiedzieć:

„Wielu z uwolnionych więźniów uciekło na własną rękę przez pola do pobliskich lasów. Chorzy i pobici wycofali się z nami na przygotowany przez nas galar na Wisłoce. Dopiero tutaj profesor Szewera odzyskał przytomność i dowiedział się, że jest wolny. Popłynęliśmy z prądem Wisłoki w kierunku Wisły. Wisłoka po obu stronach zarosła wikliną i w ciemnościach ledwo było widać koryto rzeki. Dwukrotnie osiadaliśmy na mieliźnie. Cały czas padał deszcz, byliśmy przemoknięci do suchej nitki, zmarznięci i głodni, ale zadowoleni z akcji. Z daleka widzieliśmy olbrzymie reflektory, które oświetlały okolicę. To Niemcy otoczyli Mielec w poszukiwaniu "Jędrusiów" i uwolnionych więźniów. Na szczęście nie wpadli na pomysł, że Wisłoka może być najbezpieczniejszą drogą odwrotu”.

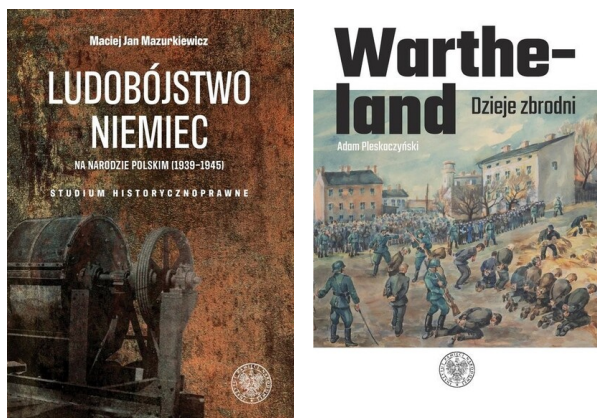
Józef Wiącek za walkę z niemieckim okupantem został odznaczony Krzyżem Walecznych. Ponadto otrzymał Srebrny Krzyż Virtuti Militari. W sierpniu 1944 r. został aresztowany przez NKWD, a po ucieczce ukrywał się w rejonie Trzcianki, gdzie był jeszcze trzykrotnie aresztowany. W kwietniu 1946 r. wyszedł na wolność, ale w listopadzie został ponownie aresztowany przez UB w Sandomierzu i oskarżony o współpracę z Niemcami. Dopiero w lipcu 1948 r. Sąd Najwyższy ostatecznie uniewinnił go od wszystkich zarzutów.

Poza działalnością bojową „Jędrusie” wydawali również konspiracyjną gazetę – „Odwet”. Praktycznie działali do stycznia 1945 r. W listopadzie „Jędrusie” jako zwarta jednostka organizacyjna podporządkowani zostali dowództwu AK, ale do końca zachowali nazwę i pełną odrębność. **W okresie realizacji planu „Burza” „Jędrusie” stali się 4. kompanią 2 Pułku Piechoty Legionów AK Ziemi Sandomierskiej.** W owym czasie ich oddział liczył ponad 250 ludzi. Wraz z całym Pułkiem podjęli marsz na pomoc walczącej Warszawie, dochodząc do Nowego Miasta nad Pilicą, gdzie 24 sierpnia cała 2 Dywizja Piechoty Legionów AK otrzymała rozkaz powrotu na Kielecczyznę. **Po zakończeniu II wojny światowej wielu członków oddziału dostało się w ręce NKWD i UB. Część została zesłana do sowieckich łagrów, część otrzymała długoletnie wyroki więzienia, a niektórzy spoczęli w bezimiennych mogiłach.**

W 2022 r. ukazała się książka pt. „*Nazwać zbrodnie po imieniu. Ustalenia komisji ścigania zbrodni przeciwko narodowi polskiemu w sprawie zbrodni z okresu II wojny światowej*” pod red. Sylwii Afrodyty Karowicz-Bienias, Rafała Leśkiewicza, Andrzeja Pozorskiego. Książka zawiera teksty przygotowane przez prokuratorów Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Instytutu Pamięci Narodowej, uzupełnione dwoma artykułami prawników zatrudnionych w powołanym w 2019 r. Zespole ds. Badania Terroru Okupacyjnego na Ziemiach Polskich w Latach 1939–1945. Tematyka tomu obejmuje głównie postępowania karne, prowadzone w sprawach obejmujących swym zakresem zbrodnie popełnione przez Niemców i Sowieców podczas II wojny światowej (1939–1945).

[{GALERIA:841825}](#)

W 2021 r. nakładem wydawnictwa IPN ukazały się dwie pozycje poświęcone zbrodniom niemieckim na narodzie polskim podczas II wojny światowej. Album „*Wartheland. Dzieje zbrodni*” autora Adama Pleskaczyńskiego oraz „*Ludobójstwo Niemiec na narodzie polskim (1939-1945). Studium historycznoprawne*” autora Macieja J. Mazurkiewicza.

Obie książki dostępne są w naszej księgarni pod adresem: <https://ksiegarniaipn.pl>

Zachęcamy również do zapoznania się z artykułami opublikowanymi w portalu przystanekhistoria.pl, które poświęcone są tematyce II wojny światowej:

- [Marcin Urynowicz, Pokazali, że potrafią walczyć](#)
- [Filip Musiał, Dawid Golik, Konspiracja, wojsko, partyzantka. Podziemie zbrojne w Małopolsce 1939-1955](#)
- [Marek Gałęzowski, Polskie Państwo Podziemne: konspiracja wojskowa i cywilna pod okupacją niemiecką i sowiecką](#)

PLIKI DO POBRANIA

[Karol Starowicz o 80. rocznicy rozbicia niemieckiej katowni w Mielcu \(mp3, 4.37 MB\) 28.03.2023 11:00](#)

[Karol Starowicz o 80. rocznicy rozbicia niemieckiej katowni w Mielcu \(wav, 78.65 MB\) 28.03.2023 11:00](#)